

УДК 340.15(477)

М.М. МІЦ, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

ОПОДАТКУВАННЯ КОЗАЦТВА ПІВНІЧНОГО ЛІВОБЕРЕЖЖЯ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Ключові слова: «малоросійські» козаки, правовий статус, оподаткування, Звід законів Російської імперії

В сучасних умовах становлення незалежної Української держави відбувається переосмислення історичного досвіду, пов'язаного з проблемами еволюції її державно-правових інститутів. Важливим є вивчення характеру соціально-економічних відносин, що формувалися в українському суспільстві в різні часи, оскільки саме вони є одним із найпотужніших факторів, що визначають розвиток будь-якої держави. Знання соціальної структури населення та правового статусу його основних категорій дає змогу глибше зрозуміти історичні та державотворчі процеси, які відбувалися в суспільстві на певному етапі розвитку останнього.

Проблеми еволюції суспільного ладу, прав та обов'язків основних категорій українського населення, зокрема, у кінці XVIII – першій половині ХІХ ст., ще не знайшли достатнього висвітлення у науковому доробку вітчизняних і зарубіжних істориків. Великою прогалиною у даному контексті є дослідження суспільно-правового статусу козацтва Північного Лівобережжя вказаного періоду: ліквідація козацьких інститутів державотворення лише ознаменувала початок процесу асиміляції козаків серед непривілейованих станів населення, але аж ніяк не означала їх повного розчинення серед селянства.

Правовий статус козаків кінця XVIII–ХІХ ст. залишається практично не вивченим, що зумовлює необхідність постановки та розгляду даної проблеми в контексті розвитку та поглиблення знань історико-юридичної науки. Питаннями становлення соціально-правового статусу козацтва Північного Лівобереж-

жя займалися М. Стороженко [1], І. Теличенко [2], Н. Василенко [3], Д. Багалій [4], Л. Падалка [5]. Вивченню соціальної структури населення Російської імперії присвячені дослідження В. Мякотина [6], Б. Миронова [7]. Проблема суспільно-правового статусу сільського населення Російської імперії займалися Т. Лазанська [8], А. Дружиніна [9], Н. Дунаєва [10]. Дослідженню інтеграції українського козацтва до соціальної структури імперії присвячені роботи З. Когути [11], О. Бачинської [12], В. Яценка [13]. Враховуючи цілі та завдання даної статті, маємо необхідність звернутися до теоретичних висновків та узагальнень дослідника податкової політики Російської імперії щодо українських територій у її складі В. Орлика [14], дослідника участі тимчасових козацьких формувань у військовій політиці Російської імперії у ХІХ ст. Ф. Стоянова [15], дослідниці інституту Малоросійського генерал-губернаторства, як органу, що мав безпосередній вплив на суспільні відносини на Чернігівщині та Полтавщині, В. Шандри [16].

Метою даної статті є дослідження окремого сюжету правового статусу козаків першої половини ХІХ ст., а саме – особливостей оподаткування козацтва Чернігівської і Полтавської губерній. Завдання роботи полягають в актуалізації необхідності дослідження загальної картини правового статусу козацтва у першій половині ХІХ ст.; характеристиці фіскальної політики Російської імперії щодо «малоросійських» козаків та визначенні її впливу на трансформацію правового статусу останніх.

Особливості розвитку уявлень про права та обов'язки підданих у Російській імперії пов'язані з тривалим збереженням станового устрою. Становий тип організації держави почав зазнавати змін лише з другої половини ХІХ ст. До цього часу еволюція законодавства ґрунтувалася на закріпленні правового статусу конкретного стану, станової групи з урахуванням необхідності формування певного об'єму «загальних» (спільних) прав та обов'язків російського підданого. Станово-диференційовані права та обов'язки російських підданих розглядалися як основна гаран-

тія стабільності абсолютної монархії. Відмінності у правовому, соціально-економічному та політичному становищі російських підданих сприймалися верховною владою і суспільством як справедливі. Вважалося, що кожний стан повинен мати чітко визначені права і свободи в залежності від покладених на нього обов'язків перед державою і тієї користі, яку вони приносять останній. До 1832 р. юридичний статус «природного» підданого в Росії був недостатньою мірою конкретизований: права і обов'язки містилися у різноманітних правових актах, норми яких часто суперечили одна одній. Звід законів Російської імперії став результатом систематизації станових статусів суспільних груп. Відтепер – за кожним станом було чітко закріплено об'єм прав та обов'язків [9, с.7–9]. Аналіз положень Зводу дає змогу відтворювати картину юридичного побуту населення імперії, характеризувати тенденції розвитку державно-правових явищ у XIX ст.

Податкова політика уряду Російської імперії щодо населення українських губерній у кінці XVIII – середині XIX ст. особливо не відрізнялася від загальноімперської, адже ґрунтувалася на становому й релігійному підходах [14], однак – мала регіональні особливості, пов'язані наявністю особливих груп населення – військових обивателів та козацтва. Процес уніфікації правового регулювання суспільних відносин у Російській імперії обумовив прагнення уряду до уніфікаційних заходів у фіскальній політиці щодо населення українських земель. Невизначеність місця малоросійського козацтва у соціальній структурі імперії, необхідність збереження за останніми функції іррегулярних військових формувань паралельно із побоюванням імперської влади сепаратистських настроїв у козацькому середовищі, – все це тривалий час сприяло збереженню особливостей у питанні фіскального визиску з козацтва. Однак, в умовах втягнення України до загальноімперського простору у зв'язку із підготовкою до війни 1812 р., урядова політика ставала брутальнішою і жорсткішою щодо експлуатації людських ресурсів [16, с.17–18]. Указом від 20.02.1812 р. [17,

с.195] малоросійських козаків було зрівняно з державними селянами у питаннях сплати державних податків. Указом від 18.12.1823 р. [18, с.1395] козаків було прирівняно до державних поселен у питанні сплати оброку, що-правда дія цього указу була припинена новим указом від 18.03.1827 року, який тимчасово скасовував оброк для козаків [19, с.262; 1, с.481–482]. Зводом законів Російської імперії було остаточно визначено місце малоросійських козаків у юридичній класифікації населення Російської імперії як суспільної групи стану державних поселен та закріплено систему податкових стягнень з козацтва Північного Лівобережжя.

Ст.821 Зводу законів про стани Зводу законів Російської імперії встановлює, що кожний «малоросійський» козак, що підлягає ревізії, щороку повинен сплатити 2 рублі сріблом у державну казну (включаючи 55 коп. сріблом на право продажу вина). Крім того, козакам належить виконувати грошові і натуральні земські повинності на загальній основі [20, с.158]. Правове регулювання вказаних положень міститься в Уставах казенного управління Зводу законів Російської імперії та в Уставах про повинності рекрутську та земські [21, 22].

Податкова політика Російської імперії ґрунтувалася на поділі суспільства на податні й неподатні стани (оподатковувані та неоподатковувані). Відповідно до норм закону, податними станами вважалися ті суспільні групи населення, які підлягали подушній або разом з тим і оброчній податі, чи іншим податкам, котрі сплачувалися замість них. У ст.5 Уставу казенного управління зазначається, що всі сільські обивателі підлягають подушній і оброчній податям [21, с.1]. У ст.6 даного документу маємо пряме посилання на те, що «малоросійські» козаки і козацькі підсусідки, як такі, що належать до розряду державних поселен також повинні щорічно до державної казни сплачувати подушний податок і оброк [21, с.1]. Крім того, ст.10 затверджено, що останнім також належить сплачувати податок за право винокуріння, оскільки козацтво користується правом вільного продажу вина

[21, с.4]. У ст.12 Уставу казенного управління підтверджено, що малоросійські козаки, будучи зарахованими до державних поселенців, перебувають в одному з ними окладі [21, с.5].

На першому місці у системі оподаткування Російської імперії знаходились державні податі. Державні податі – це окладні збори, які вираховувалися з різних осіб у державний прибуток у чітко визначені строки. Вони поділялися на дві групи: 1) подушну і оброчну та 2) податі різних найменувань (подимна, поземельна і т.д.).

Податі вважалися покладеними не на окрему особу, а на общину. Внутрішнім розподілом займалася сама община під наглядом сільського начальства. Вносилися податки до Повітового казначейства (або індивідуально, або через повірених, або – збирачами податків общини від всіх її представників разом). Податі сплачували рівною за кожні півроку сумою до повітового казначейства двічі на рік: 1) за першу половину року з 1 січня по 1 березня; 2) за другу половину року – з 1 жовтня по 1 січня. На підтвердження сплати податей Повітовий скарбник видавав у день сплати гербові квитанції [23, с.189–190]. Грошовий еквівалент податку встановлювався законом, причому при визначенні розміру подушного податку враховувався становий принцип, а при обрахуванні оброчного – класовий. Тягар оподаткування лягав на плечі лише чоловічого населення, кількість душ якого встановлювалася за результатами проведення ревізій, доповнень і положень про оклад після ревізії. Підрахунок кількості осіб від однієї ревізії до наступної не змінювався, не зважаючи на кількість померлих і новонароджених (ст.ст.20–24 Уставів казенного управління) [21, с.10–11].

Подушна подать також була двох видів: головна (початкова) і накладна – збір на сухопутні і водні шляхи сполучення, збір на утримання в Присутственних місцях, збір за право винокуріння [21, с.1].

Окрім загальнодержавного подушного, різні категорії державних селян сплачували й інший, подушний за характером, податок – оброк, що займав друге місце за значущістю

доходів у бюджеті. Загалом, з «малоросійського» козацтва збір оброку здійснюється нарівні з іншими селянами тих губерній, у яких вони проживали. Оброчна подать, яка нараховувалася за ревізкими душами, мала такі ж недоліки, як і подушна. Ставки цих податей постійно збільшувалися [14, с.18–20]. Для різних губерній Російської імперії, поділених на 4 класи згідно Указу від 18.12.1797 р., було встановлено різний оброк. Так губернії першого класу сплачували по 2 руб. з ревізської душі; другого – по 1 руб. 50 коп.; третього – по 1 руб.; четвертого – по 50 коп. Малоросія належала до губерній третього класу. Указом від 04.02.1802 р. було встановлено збирати по 2 рублі з душі подушного податку і «сверх собираемой ныне оброчной с казенных крестьян подати (означенной в Указе 1797 г.), взимать в Губерниях I класса – 3 руб., II – 2 руб. 50 коп., III и IV по 2 руб. с ревиской души» [24, с.367–368]. Враховуючи залежність податкової політики держави щодо «малоросійського» козацтва від ряду внутрішньо- та зовнішньополітичних чинників, правове регулювання сплати останніми оброку набуло ряду особливостей. Так, у зв'язку з виконанням козаками функції іррегулярних військових, російський уряд періодично звільняв козацтво від сплати оброчної податі, а потім знову її накладав. Зокрема, в Уставах казенного управління 1833 р. стосовно козаків, які проживали в Чернігівській та Полтавській губерніях, законодавець робить уточнення: у зв'язку із утриманням ними 8 козацьких полків, вони у порівнянні з іншими сільськими групами даних територій, обкладаються меншим оброком (ст.14) [21, с.5]. Проблема неправомочності оброчної податі для Лівобережного козацтва також лежала в площині визнання його прав на власність земельними наділами [14, с.19].

Одним із видів накладної подушної податі на козацтво був податок на утримання у Присутственних місцях, який полягав у матеріальному забезпеченні осіб козацької групи, призваних до проходження військової служби [25, с.447–448].

Наступним видом накладної подушної податі був питейний збір, характеристика якого

закріплюється Уставом про питейний збір і акцизи [21, с.468]. Козакам, згідно Законів про стани Зводу законів Російської імперії (ст.820) [20, с.157] було надане право пивоваріння та винокуріння і подальшого продажу виготовленої продукції у своїх домівках, за що вони мали сплачувати податок до державної казни. Дослідник податкової політики російського уряду М. Орлик зазначає, що оподаткування виробництва й торгівлі алкоголем в Російській імперії характеризувалося домінуванням фіскальних інтересів держави й було одним із найважливіших джерел наповнення бюджету. Якщо в російських губерніях існувала відкупна система стягнення податей з алкоголю, то в українських був хоча б частковий вільний продаж спиртних напоїв, із специфічною системою його оподаткування, що створювало для владних структур значні труднощі в її адмініструванні [14, с.23], що в свою чергу сприяло прагненню до введення загальних правил. На 1842 р. законодавець не встановлює особливостей для малоросійського козацтва у питанні питейного збору і регулює їх права та обов'язки загальнозстановленими правовими нормами.

До податків різних найменувань можемо віднести сплату лісових, гірських, соляних, митних, поштових зборів, а також різноманітних штрафів [21, с.155].

Окрім зазначених, у Російській імперії зустрічалися й інші джерела доходів. Так, щоразу при виникненні потреби, козацтво нарівні з іншими суспільними групами населення, повинно було сплачувати державне мито, правове регулювання сплати якого було затверджено Зводом уставів про державне мито Уставів казенного управління Зводу законів Російської імперії [21, с.155]. Класифікація видів мита виглядала наступним чином: а) за гербовий папір; б) кріпосні (договірні) і канцелярські (за написання договорів); в) за право торгівлі; г) мита різних найменувань [23, с.193, 201]. У даному випадку, мається на увазі свого роду оплата за користування певними видами послуг формально-юридичного характеру. Так, наприклад, до таких зборів в першу чергу відносилися збори за гербовий

папір, необхідний для оформлення будь-якого правового акту. Держмито збиралося за право торгівлі, з межових, нотаріальних та маклерських планів та книг, з подорожуючих, з привілеїв наданих на нові винаходи, з маєтків, що перевозилися за кордон тощо.

Звід законів Російської імперії встановлює інститут пільг при сплаті податків для «малоросійського» козацтва, хоча керувалася російська влада при цьому не мотивацією послаблення фіскального визиску з козацтва у зв'язку із постійним стрімким економічним збіднінням стану, а бажанням розселити козаків у різних губерніях імперії. Так, наприклад, державні поселення, і малоросійські козаки при переселенні до Новоросійського краю тимчасово не сплачувати податки. Відмінність полягала у тому, що для державних поселення «тимчасовий термін» встановлювався у 5 років, а для козацтва – не більше півтора року. Причиною цього було те, що козацтво, володіючи землями на своєму попередньому місці проживання на праві приватної власності, повинно при переїзді обов'язково її позбутися шляхом продажу представникам своєї ж соціальної групи, а відповідно, в результаті продажу козак отримував гроші, за які він мав змогу придбати собі новий земельний наділ і таким чином – не сплачувати земельного податку, до чого були зобов'язані державні поселення [21, с.67].

Визискування населення нерідко перевищувало його платоспроможність. Як наслідок, виникали податкові заборгованості, які влада нерідко, використавши різноманітні засоби стягнення, «височайше прощала», але вони накопичувалися знову й знову [14, с.20].

В сучасному розумінні податкової політики існує теза, що податки є платою за користування плодами цивілізації. Аналіз податкової політики Російської імперії у дореформений період свідчить, що такою платою були місцеві податі й збори, адже саме земським, міським і мирським коштом проводилося будівництво й ремонт громадських споруд, благоустрій населених пунктів, утримувалися лікарні й школи. Російські загальнодержавні податі – подушне, гільдійські (процентні збо-

ри) й оброчна податок у першій половині XIX ст. не створювали й, тим більше, не підтримували блага цивілізації, – вони утримували двір Романових, бюрократичний апарат, військове й морське відомства та фінансували мілітарну політику російського самодержавства [14, с.25–29]. Натомість, такий різновид державних повинностей, як земські, виконував функцію благоустрою.

Правовому регулюванню земських повинностей присвячений Устав про земські повинності – перша частина Уставу про повинності рекрутську та земські, що ввійшов до Уставу про повинності Зводу законів Російської імперії. Земські повинності – це виконання обивателями губерній деяких визначених потреб місцевого управління, коли облаштування і утримання їх не прийнято на рахунок загальних державних доходів. Тобто, земські повинності – це такий різновид повинностей, який накладався на місцеве населення певної адміністративно-територіальної одиниці і полягав у реалізації визначених на місцях матеріально-технічних потреб регіону за рахунок його жителів. Земські повинності поділялися на земські повинності по цивільному управлінню та земські повинності по військовому управлінню, які в свою чергу за формою виконання були поділені на грошові та натуральні, та, за тривалістю виконання, – на надзвичайні, щорічні та разові [22, с.133–140; 26].

Враховуючи необхідність комплексного аналізу особливостей оподаткування козацтва Північного Лівобережжя у кінці XVIII – першій половині XIX ст., не можемо не згадати про ще один інститут економічного тиску на козацтво з боку держави – інститут рекрутства. Поставка рекрутів натурою та економічне забезпечення останніх лягло на плечі «малоросійських» козаків з кінця XVIII ст. Правовому регулюванню рекрутської повинності жителів імперії присвячений Устав рекрутський – друга частина Уставу про повинності рекрутську та земські, яка була включена до Уставу про повинності. Інститут рекрутства набув досить чіткого нормативно-правового регулювання у Зводі законів Російської імперії 1833–1836 рр., а згодом, в рамках зміни

політичного курсу щодо козацтва Північного Лівобережжя, враховуючи тенденції збереження козацької звичаєвої практики у регіоні, набув особливого окремого для останніх регламентування у Зводі законів 1842 р. Загалом же, питання поставки козаками рекрутів було одним із найбільш принципових у правовому статусі останніх, оскільки, по своїй суті, воно стало чи не найбільшим ударом по їх колишньому привілейованому становищу. Будучи прошарком військовим, козацтво прагнуло до військової служби не як до принизливого зобов'язання, а як до основного традиційного роду своєї діяльності. Як і оброк, рекрутська повинність досить часто відмінялася урядом як нагорода за козацьку службу в іррегулярних полках імперії [25].

Підводячи підсумки, слід відзначити, що правовий статус козацтва Північного Лівобережжя у питанні оподаткування набув чіткої регламентації у законодавстві. Прирівняні у питанні сплати податків і відбуванні повинностей до державних поселенців, «малоросійські» козаки сплачували не характерний для останніх податок за право винокуріння, у питаннях сплати оброку та поставки рекрутів – досить часто отримували пільги як винагороду за участь у військових кампаніях імперії у якості іррегулярних формувань. Тим не менше, аналіз оподаткування козацтва Північного Лівобережжя свідчить про те, що правовий статус малоросійських козаків у питанні виконання обов'язків майже повністю відповідав загальноновстановленим для всіх державних поселенців нормам. Подальше вивчення закріплених за козаками прав та свобод, в умовах станової організації суспільства, дасть змогу встановити особливості їх правового статусу та відновити повну картину історико-юридичного побуту козацтва доби «після козацького періоду».

ЛІТЕРАТУРА

1. Стороженко Н. К истории малороссийских казаков в конце XVIII и в начале XIX века / Н. Стороженко // Киевская старина. – 1897. – №№ 4; 6; 10–12.

2. Теличенко И. В. Словесные нужды и желания малороссиян в эпоху екатерининской комиссии / И. В. Теличенко // Киевская старина. – 1888. – № 10 (1890. – № 8–12; 1891. – № 1, 2).
3. Василенко Н. К истории малорусской историографии и малорусского общественного строя / Н. Василенко // Киевская старина. – 1894. – №№ 11, 12.
4. Багалея Д. Займанщина в Левобережной Украине XVII и XVIII ст. / Д. Багалея // Киевская старина. – 1883. – № 12. – С. 560–592.
5. Падалка Л. О происхождении и особенностях владения казачьими наследственными землями в Малороссии / Л. Падалка // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава : Электрическая типография Г. И. Маркевича. Панский ряд, 1808. – Вып. 5. – С. 223–225.
6. Мякотин В. А. Очерки социальной истории Украины в XVII–XVIII в. / В. А. Мякотин. – Прага, 1924. – Вып. 1 (1926. – Вып. 2, 3).
7. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX вв.): генезис личности, демократии, семьи, гражданского общества и правового государства / Б. Н. Миронов. – СПб., 2000. – Т. 1–2.
8. Лазанская Т. И. Государственные крестьяне Украины в период кризиса феодально-крепостнической системы / Т. Лазанская. – К. : Наук. думка, 1989. – 112 с.
9. Дружинина А. В. Эволюция юридического статуса подданого Российской империи: 1762–1906 гг. : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / А. В. Дружинина. – Сочи, 2005. – 20 с.
10. Дунаева Н. В. Эволюция правового статуса свободных сельских обывателей Российской империи в XIX в. : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Н. В. Дунаева. – СПб., 2011 – 48 с.
11. Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830. / З. Когут. – К. : Основа, 1996. – 317 с.
12. Бачинська О. Історія українського козацтва XV–XX ст. : навч.-метод. посіб. для студентів історичного факультету / О. Бачинська. – Одеса : Астропринт, 2007. – 104 с.
13. Яценко В. Б. Інтеграція українського козацтва до соціальної структури Російської імперії у XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / В. Б. Яценко – Х., 2007. – 30 с.
14. Орлик В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України», 07.00.02 «Всесвітня історія» / В. М. Орлик. – К., 2008. – 36 с.
15. Стоянов Ф. Ф. Тимчасові козацькі формування Лівобережної України в XIX ст.: організація, склад, служба : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Ф. Ф. Стоянов. – Одеса, 2007. – 18 с.
16. Шандра В. С. Інститут генерал-губернаторства в Україні XIX – початку XX століття: структура, функції, архіви канцелярій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук : спец. 07.00.06 «Істориографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / В. С. Шандра – К., 2002. – 30 с.
17. Именной, данный Сенату. – О податях, положенных на поселян разных наименований и мещан, в разных Губерниях находящихся (№ 24999 от 20.02.1812 г.) // Полное собрание законов Российской империи. – Т. 41. – СПб. : Печатано в Типографии II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – С. 195
18. Именной, данный Сенату. – О взимании оброчного оклада с Малороссийских казаков наравне с казенными поселянами, в одних с ними Губерниях обитающими (№ 29696 от 18.12.1823 г.) // Полное собрание законов Российской империи. – Т. 38. – СПб. : Печатано в Типографии II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – С. 1325
19. Именной, данный Министру Финансов. – О сложении оброчной подати с казаков Полтавской и Черниговской Губерний, возвышенной по указу 18 Декабря 1823 года

(№ 970 от 18.03.1827 г.) // Полное собрание законов Российской империи. – Т. 2. – СПб. : Печатано в Типографии II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – С. 262

20. Свод Законов Российской империи повелением государя-императора Николая Павловича составленный. Законы о состояниях. – Т. 9. – СПб.: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1842. – 402 с.

21. Свод Законов Российской империи повелением государя-императора Николая Павловича составленный. Уставы казенного управления. – Т. 5. – СПб. : Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1833. – 502 с.

22. Свод Законов Российской империи повелением государя-императора Николая Павловича составленный. Уставы о повинностях. Свод уставов о повинностях рекрутской и земских. – Т. 4. – СПб. : Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1842. – 404 с.

23. Рождественский Н. Руководство к Рос-

сийским законам составленное Экстра-Ординарным Профессором Императорского Санкт-Петербургского Университета, Доктором Законоведения Н. Рождественским. Издание четвертое, дополненное / Н. Рождественский. – СПб. : В Типографии Эдуарда Праца, 1851. – 692 с.

24. Зябловский Е. Ф. Статистическое описание Российской империи в нынешнем ее состоянии с предварительными понятиями о статистике и с общим обозрением Европы в статистическом виде / Е. Зябловский. – 1815 г. – Часть 3. – С. 392.

25. Міц М. М. Правове регулювання рекрутської повинності «малоросійського козацтва» за Зводом законів Російської імперії / М. М. Міц // Вісник Донецьк. нац. ун-ту. Серія В. Економіка і право. – 2011. – № 1. – Т. 2. – С. 444–448.

26. Міц М. М. Правове регулювання земських повинностей «малоросійського козацтва» за Зводом законів Російської імперії. / М. М. Міц // Право та управління. – 2011. – № 1. – С. 281–288 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals>.

Міц М. М. Оподаткування козацтва Північного Лівобережжя у першій половині XIX ст. / М. М. Міц // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 655–661 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12mtmupr.pdf>

Враховуючи необхідність вивчення правового статусу козацтва Північного Лівобережжя у кінці XVIII – першій половині XIX ст., розглянуто систему оподаткування козацтва Чернігівської і Полтавської губерній. Аналіз норм Зводу законів Російської імперії дозволяє встановити загальні засади та особливості податкової політики Російської імперії щодо малоросійських козаків.

Миц М.М. Налогообложение казачества Северного Левобережья в первой половине XIX ст.

Принимая во внимание необходимость изучения правового статуса казачества Северного Левобережья в конце XVIII – первой половине XIX ст., рассмотрена система налогообложения казачества Черниговской и Полтавской губерний. Анализ норм Свода законов Российской империи позволяет определить общие принципы и особенности налоговой политики Российской империи по отношению к малороссийским казакам.

Mitc M.M. The Taxation of the Cossacks of Northern Left Bank in the Maiden Half XIX

The studding of legal status of the Cossacks of Chernigiv and Poltava regions in the first half of XIX century is very important for historical-law science. The system of taxes of the Cossacks of Little Russia in juridical classification of the population of Russian empire is considered in this article. By generalization of total and special for Cossacks norms of Statute-Book of Russian empire, the base principals of legal status in the sphere of taxes of the Cossacks of Little Russia was defined.